

גחלי אש.

מכבשונו של מרן זי"ע, דברי התעוררות שנשא בפני בני הישיה"ק

(בהשתדלות מיוחדת לכותבם כצורת אמירתם)

שלושים יום קודם הפסח

בכל זמן מיוחד

יש ענין של קראוהו בהיותו קרוב

הימים האלו ימים גדולים מאוד כידוע, כל החיים זה ימים גדולים. תמיד חוזרים על זה, יש את הקראוהו בהיותו קרוב הכללי שאומרים חז"ל במדרש ששייך כל זמן שאתה חי, כל יום, אבל יש קרוב בתוך קרוב, יש ימים מיוחדים ביותר שממילא אז הדין וחשבון גדול ביותר, מי שמרדים את הימים האלו, נרדם, מי שלא ניעור משנתו כלשון הרמב"ם.

בכל דור ודור

חוזר האור הגדול שהיה בשעת יצי"מ

מפורים ועד פסח שלושים יום.. ההכנה לימים הגדולים, אח"כ הימים של קבלת התורה, צריכים הרבה הכנה ע"ג הכנה. הימים האלה נזכרים ונעשים, שואלין ודורשין בהלכות החג כלול בזה הרבה דברים, ידוע גם החדש לאברהם בשם קדמונים, שמה שנעשה בזמן יציאת מצרים, שהיה עליה שלימה בלי הדרגה כידוע, העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, זה היה מאשפות ירים אביון, מקימי מעפר דל, היה צריך הקב"ה לעשות פה משהו מיוחד, מחשיכה לאור גדול, מ'לא יכלו להתמהמה' עד 'לילה כיום יאיר'. כמו שרבנו הגאון אומר שהמצות היו בלילה זה לא מצינו במקום אחר, שופר ולולב מצותו ביום, תמיד כשיש דברים מיוחדים, רק הלילה הזה לילה כיום יאיר, המצות. דבר כזה, אומר החסד לאברהם, לא יכול להיות כל שנה ושנה, כל דור ודור, שהשטן מקטרג, זה היה מעשה חד פעמי, שהקב"ה היה כאילו בורא את העולם מחדש בבחינה.

בעשרת הדיברות 'אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', לא אשר בראתי את השמים ואת הארץ, בריאה חדשה לכלל ישראל, לידה חדשה, אחרי הכור הברזל, ככלי חרס יחזור לכבשונות. בכל דור ודור, מה שנעשה אז ברגע אחד, בשעה חדא, נעשה בשלושים יום, שלושים יום. וכמה שאדם נכנס בשלושים יום האלה, אז הוא זוכה אח"כ לאור הגדול, לאור גדול. זה שלושים יום האלה שבין פורים לפסח, מרבים בשמחה גם כן רש"י מבאר ימי הפורים והפסח, וגז"ל כלול בזה ודאי. אבל השלושים יום האלה זה ודאי שלושים יום, ימים גדולים.

בזמנים גדולים צריך יותר זהירות.

וכמו שכתוב ברמב"ן- בזמן שיש מעלות וזכותים וימים גדולים, יש ג"כ נגד זה, מתעורר נגד זה, כן, דוקא בזמנים גדולים יותר מצוי נסיונות,

יותר מצוי. הרמב"ן מרחיב בזה, מרחיב בזה, כל המקודש מחבירו מחולל מחבירו, מכניס את זה כמליצה, כשיש קדושה זה לעומת זה, שאדם לא לוקח את הקדושה, אתה ישן לו והוא ער לך, אז הוא לוקח את זה לצד.. חס ושלום. ימים גדולים ביותר ביותר, חוץ ממה שאמרנו שכל ימי החיים הגדולים 'שוב יום אחד', אם לא עכשיו אימתי, כל המשניות הנוראות, כל יום. ויש ימים מיוחדים ממש, כי כידוע הזמנים הגדולים זה לא דבר שזכר למה שהיה פעם רק, 'נזכרים ונעשים' זה כפשוטו ממש, אותם אורות, אותם גילויים, מתרבה ומתחדש. לפעמים זה בפירסום לא בהסתר, עכשיו זה זמן של הסתר, אנוכי הסתר אסתיר, אבל הכל מתחדש כמו שמזכירים תמיד, כמו כל שבת, הקב"ה מחדש בכל יום בטובו מעשה בראשית כפשוטו ממש, הנפה"ח בשער א' מסביר קצת, בשבת יש וישבות, כך בכל זמנים וזמנים. ופה העבירו לנו את הכח במועדים, שבת קביעא וקיימא אין צריך קידוש בית דין, גמ' בב"ב, הרשב"ם אומר הקב"ה קידש בתחילת הבריאה ויברך ויקדש אותו, לא תלוי מלמטה כלל, נשאר יומו של הקב"ה, ימים יוצרו ולו אחד בהם, יום אחד נשאר שלו, זה יום השבת, וי"א זה יום הכיפורים (שהוא) שבת המועדים, אבל יום השבת ודאי כן.

המועדים מסרו לנו, שייך לנו, יצי"מ זה ה' נתן לנו את הכח, 'החודש הזה לכם' וכל הקביעות שבא מאיתנו, ודאי שזה..מחכים מחכים.. מאד. כשיאדם אין, הקב"ה משפיע מלעילא, אבל אחר בריאת האדם הקב"ה רוצה שהכל יהא תלוי בידנו, ויהי האדם לנפש חיה, רוח ממלא של כל העולמות. מאז שברא את האדם מחכה רק על האדם, תנו עוז לאלוקים, ח"ו יש גם מתישין כח של מעלה, הכל מסור ליד אדם, אדם התחתון הזה, בשורשו נשמתו זה למעלה מהמלאכים.

כ' הקדמונים שבדיקת חמץ רומז לביעור היצה"ר

הקב"ה מסר לאדם 'נר אלוקים נשמת אדם', יש רמז בקדמונים, לומדים מפה לבדיקת חמץ 'נר אלוקים נשמת אדם חופש כל חדרי בטן', כי זה ג"כ מקביל לשאור שבעיסה המעכב. זה היה באמת בזמן של יציאת מצרים, ערב פסח, לא יכלו להתהמה, רמזו הנר אלוקים נשמת אדם, אדם עם כל ה'רק רע כל היום' 'הן בעוון חוללתי ובחטא יחמנתי אימי', אז ג"כ קיבל יחד לעולם החשוך הזה, קיבל נר אלוקים נשמת אדם, אם אתה שומר נר, נתנו לו נר אלוקים נשמת אדם. מלאכים קיטרגו על האדם. בכל

המשך בעמ' 2

דבר המערכת.

זכינו ורבינו הגדול צוק"ל, היה מעורר ומפליא על נס, את גודל עיקר העיקרים, לישב באהלה של תורה, להיות ספון בד' אמות של הלכה, בלי שום חשבונות כלל, ולמי שכוהו בכך, שלא ליטול על עצמו להיות משועבד בתפיסת ישיבה וכדו', שאין מעלה גדולה מזו, והוא הוא תפקידנו בעולמינו.

וכאשר אמרו חז"ל, אברהם זקן ו'יושב' בישיבה, יצחק זקן ו'יושב' בישיבה, יעקב זקן ו'יושב' בישיבה, לא אמרו, 'תופס' ישיבה, לא הזכירו ש'מסרו' ו'העבירו' תורה בישיבה. ללמדך, שאפילו האבות הק' גם בזקנותם, מעלתם והגדרתם, הוא 'שיבתם' בישיבה - דייקא, הן הדברים.

אכן מצינו ברשב"א (בשו"ת ח"ב סימן רס) שנשאל בזה"ל, ומה שאמרת בבני חבורה ששכרו חכם לשנה לדרוש כל שבת ושבת, ועכשו חזרו בהם בני חבורה. ואמרת, שאין רשאיין וחייבין ליתן לו שכר משלם, מההיא שהשוכר את הפועלים, ע"כ.

והשיב הרשב"א, וז"ל, כדין אמרת, ולא שייך למימר אינו דומה הבא טעון להבא ריקן. עושה מלאכה ליושב ובטל. דאדרבה, לב הדורש שמח יותר בדרשו בקהל להשמיע את המצות ופקודי ה'. וכתוב פקודי ה' ישרים משמחי לב. ועוד כי המתעסקים בלמוד התורה נינוחים הם. ואם אינן עושין מלאכתן יעפו ויגעו. והרי הן כאכלוזי ומחוזא. דאי לא עבדי חלשי, עכ"ל.

והדברים מפליאים, הדתינח עיקר הדבר, שעדיף לחכם לדרוש ואם לא, אדרבה, חלש ותש כוחו, ניחא. אולם, מה שהביא הרשב"א ראייה לדבריו מהפסוק, 'וכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב', יש בזה מקום עיון. אטו בקרא כתיב שהמכוון אל חכם הדורש, והא אדרבה, נראה, דעצם עצמות התורה משמחת, ומנין להרשב"א ללמוד ולהוכיח, דדוקא תורת החכם המלמד לאחרים היא המשמחת.

ומבואר, דפשיטא להרשב"א דדוקא תורה בשלמותה, היא היא המשמחת, ואחרי שתיקנו ב'אהבה רבה', 'לשמוע, ללמוד וללמד', דכך היא צורת שלמות קניני התורה, נמצא שהעמל, ושמע, למד וקיים, סגולת התורה - משמחתו, והבן.

מחודדין, כשמו כן הוא, 'שאם ישאלך אדם אל תגמם', 'שואלין ומשיבין...' כדי להתחדד'.

וכבר מסרו משמיה דרבינו הגדול מרן הרב שך זצוק"ל, שהיה מתבטא באזני תלמידיו, "אני הולך לחשוב עם העט".

מחודדין, הוא הקיום, של 'ללמד' של בחינת 'חכם הדורש', שהוא שיא סגולת התורה שמשמחת לב הדורש, יחד עם הנחלת דברי רבינו צוק"ל להיות 'יושב' - דייקא - בישיבה.

זאת כולא קמיה כלא חשיב זה למעלה, למטה יש מקום לטעות, יש חומר, טבע החומר משכח, כמו שהמסילת ישרים אומר, יש חומר שבטבע משכח. אדם צריך 'שמן על ראשך לא יחסר', להתמיד, להוסיף, שיהא כח הלנה ה' נשמת אדם, משמע בשביל 'חופש כל חרדי בטן' צריך דוקא נר אלוקים. 'עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו' (ירמיה י"ז), עשרה עמקים בלב כתוב בספר יצירה. בלי הנר אלוקים אי אפשר, הנשמה, 'נשמת שקי תבינם', נשמה חלק אלוך ממעל, ידוע מאן דנפח מדיליה נפח. וזה זמן מיוחד שבדוקים, שואלין ודורשים, להסיר את השאור שבעיסה, מה שבטבע בטבע מחמיץ, אם לא שומרים בטבע שזה מחמיץ. בגמ' מבואר, חס ושלום שוהה זמן בלא עסק, מונח בלי עסק... בלי עסק, אם לא בוער, לא רותח. אין את האש, התורה, הלא כה דברי כאש, אין את התפלה לקשר עם הקב"ה כמו שצריך, אז נחמץ נחמץ, השאור שבעיסה מחמיץ. אם לא שומרים על זה, מכל משמר נצור ליכר, צריך לשמור, כי ממנו תוצאות חיים. פן יפתה לבבכם, השמרו לכם פן יפתה לבבכם, חייבים להגיד את זה פעמיים ביום מדאורייתא. אם לא שומרים, הולכים להכי גרוע, וסרתם, לא רק ועבדתם אלוהים אחרים, אבל סר מן המקום שעולין עולין עד... ויורדין ח'.

בואו חשבון, להחיות את הדברים

אז בואו חשבון, בואו חשבון, חשבוננו של עולם, בואו חשבון חז"ל אומרים את זה כמו שאמרנו על יום יום, אבל יש בואו חשבון ממש. על כן יאמרו המושלים ביצרם - כמו שהמסילת ישרים אומר - הם יכולים להגיד איך מגיעים לזה. בואו חשבון, מה יש לחשב, יודעים שמצוה זה עולם הבא, תורה זה נצחיות, חס ושלום הפוך היגיון גיהנום. אבל אלו המושלים שהם בעלי הנסיון, הם יודעים שצריך להפעיל את הדברים, חיים הם למוציאיהם, בואו חשבון, מחיה את הדברים, שיש בחירה, החיים והמות נתתי לפניך. 'נתתי לפניך' הכונה שחושב שזה חיים, נו, מצב שיש בחירה, זה כבר, זה יסוד העבודה, כמו שהרמב"ם אומר, עמוד העבודה עמוד התורה והמצוה אז אם זה לא מכל משמר נצור ליכר, אז הלב נמשך. בלי שמירה לא יכול להיות, ושמירה זה כל המעת לעת באהבה ובשמחה, אם מתנדב הלב כל האיברים פועלים בזריזות, במרוצה, בחיות. כשאדם כופה את עצמו, האברים נמשכים בכבידות, אבל אם מתנדב הלב, אז הכל בשמחה באהבה. אדם מבטח את זה החשבון, את החשבון שידוע לו, מחיה את זה, חיים הם למוציאיהם, עושה את החשבון, מפעיל את הדעת, 'ויעור משנתו', הוא חושב. זה תרדמה נוראה, יש תרדמה נוראה [יש כמה תרדמות] נדמה לו שהוא חי, וזה כמו אדם מדבר מתוך החלום מתוך שינה, עיקר האדם יש ממש, חי רק ה'שר אדם', האדם הבליעל, 'הלזאת חיים יקרא', כמו שר' ישראל שואל.

בזמנים כאלה זה עת רצון, ימים גדולים שהקב"ה פותח שערי אורה, זה עת רצון עת רצון. דין וחשבון כמו שהגאון אומר, אם מבטלים את זה החשבון הרבה יותר, יותר גדול, יותר עמוק. אז צריכים לחיות את הדברים, לא זמן של נחשלות ורשלנות, שמפסיקים ח' את המרץ, אדרבה ואדרבה זמן של התחדשות ממש, התחדשות ממש.

עוד מעט, קרובים לראש חודש, החודש לכם ראש חדשים, זמן של התחדשות, כלל ישראל בונה את עצמו, יציאת מצרים, הגיעו להיום הזה נהיית לעם, תעבדו את האלוקים על ההר הזה. וזה מתחדש כל שנה, בפרט בשלושים יום האלה, כפי מצבו, החסד לאברהם לפי יום הל', כך מתרבים ומתרבים, ולפי מצבו של כל רגע ורגע.

ההשגה היא לפי מה שמכין לבנו, ובפרט כההשפעה היא בהסתר

בזמן שהיה יצ"מ בגלוי, בפירסום, ביד רמה, כולם

ראו את זה. גם אז היה תלוי - כמו שהגאון אומר בהקדמה - כמה הכין לבנו, אין שום ספק, לא יכול להיות אותו דבר. אבל זה היה בגלוי, וכשזה בהסתר, מי שיושן, בכלל מופקע לגמרי, מתעסק, אין שייכות בכלל. היום שזה נמשך אותו אור, אבל זה לא בפירסום לא בגלוי, רחמנא ליבא בעי, כמה שאדם לא חי את זה, לא הגיע, לא נמצא במקום, אין לו שייכות, לא יוצא ממצרים, ולא נכנס לארץ הקודש, לא מתקרב לה'. כמו שהרמב"ן אומר כשהגיעו למעלת אבותם אז נקראים גאולים, לא סתם יציאה ממצרים, זה לא מספיק, לחזור למעלות הגדולות, למעלת אבותינו ישוב, נדיבי עמו אלו האבות.

עיקר ההכנה בחיזוק עסק התורה, נשמת הבריה

מכל מה שהיה לנו בגלוי אין לנו שיור אלא התורה הזאת, זה נשאר לנו. יש עולם חסד יבנה, זה דבר שלא שייך ליבטל, זה נשאר, זה הגוף של הבריה. אבל הנשמה של הבריה, כמה שהתורה... אין את 'כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים', אין את הלשכת הגזית, תורה בעל פה, בית המקדש, המערכה, שזה נותן יראה ותורה. אבל יש לנו את התורה הזאת, יחידים יחידים תופסים את כל התורה באיזה מידה, ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים.

אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה

אין לנו שיור אלא התורה הזאת, עיקר היציאה לחירות, עיקר ההכנה הגדולה, היא קבלת עול תורה, כמו שתמיד קבלת עול תורה איזהו בן חורין. לתפוס את זה ולחיות את זה זה עבודה גדולה מאוד, זה חכמה רבה מאוד, יראת ה' היא חכמה. לתפוס שזה השחרור האמיתי, לא מה שנדמה לו שהוא משוחרר שאין לו שום עול. אז העול מתרבה מתרבה, אין גבול לרצונותיו ומחשבותיו, מה שהוא רוצה, לא שולט על זה, אין לבם ברשותם. אם הוא מתדבק בתורה, ממית עצמו, 'כי ימות באהל' - ממית עצמו, אז דוקא נהיה בן חירות, זה משחרר אותו מכל הדברים שהם היפך השחרור, מהדברים שמבלבלים ומטרידים ומשחתים כל חלקה טובה, כמו שאמרנו רק רע כל היום, יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, מבלבל את הראש, נכנס בתוך האדם, מכניס אותו את הרע בתוך האדם.

בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, כמו שהרמח"ל אומר [הנפש החיים מעתיק אותו] שרק מי שברא את הרע, הקב"ה עשה את הארץ, הוא יכול להגיד מה נגד זה, אין דבר אחר, בראתי לו תורה תבלין.

אין לנו שיור אלא התורה הזאת, ואת זה יש לנו, והלואי הלואי שנוכל לצאת ידי חובה, לעשות את התורה הזאת שקיבלנו. כמו שחזרנו על זה כל הזמן, אחרי האהבה רבה, קבלת התורה שבחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, פה הקב"ה הראה את ההבדל בין ישראל לעמים, מכל העולם נפלינו אני ועמך. תורה, שעשועיו של הקב"ה, היה ירידה בפועל, ירד לארץ. עד אז לא היה כ"כ שור שנגח את הפרה, מחליף פרה בחמור, ד' שומרים, ד' אבות נזיקין, התורה ירדה לארץ, וההכרעה גם כמו בתורה שבארץ, לא בשמים היא.

צריך הכנה גדולה, והזמן כבר בוער

כל זה צריך הכנה גדולה מאוד, בכל דור ודור תמיד מתחדש המתן תורה, מתחדש היציאת מצרים, צריך הכנה גדולה מאוד. חז"ל דאגו לנו, גילו לנו, מספרים לנו, שואלין ודורשין שלושים יום. זה הכוונה, כמו שאומר החסד לאברהם, לחיות את הימים הימים האלו נזכרים ונעשים. נשפעת שיערי אורה, האור הגדול נפתח לאט לאט בהדרגה. זה יותר קנין באיזה בחינה, כתוב, יותר קנין. דבר שזה נס תופסים, זה מעלה, אשרי מי שתופס... אבל לא ידוע אחר כך כמה, מי יקום במקום קדשו. מה שבא בהדרגה מונח בזה חסד גדול בתוך ההסתר,

יש הרבה חסדים, הרבה חסדים, לא מאסתים ולא געלתים. כשזה בהדרגה, אז זה נכנס, אם אדם חי, מכין ליבו, מכין לבו, מכין לבו, אז כשיכנס נכנס. כמ"ש עד שאדם מתפלל וכו' שייכנס דברי תורה, נכנס, תורתך בתוך מעי - אומר דוד המלך ע"ה - נכנס בתוך תוך האדם. לא מן השפה ולחוץ, כמו הבר פלוגתא שלו, שהיו שני קצוות, דואג מהשפה ולחוץ, ודוד תורתך בתוך מעי. לפני ולפנים בתוך האדם, בתוך האדם, מוציא את הפסולת, סור מרע, מוציא את הרע ומכניס את הטוב האמיתי, ואין טוב אלא תורה. וזה כמובן לא יכול לבוא, לא ע"י התרשלות, ולא ע"י שינה, ולא ע"י בטלה, ולא כל דבר שזה מרחיק משחית ומהבל. התורה הזאת, ה'משיבת נפש', ה'מחכימת פתי', ה'משמחי לב', כל המעלות, זה בא עם השקעה ועם הכנה, שמי שטרח בערב שבת יאכל בשבת.

שואלין ודורשין, ג"כ הכנה גדולה שלושים יום, כמה הלכות נאמרו על שלושים יום לפני הפסח, חל חובת ביעור אם עוזב הבית תוך שלושים, הזמן כבר בוער, הזמן כבר חי.

חיזוק כל המצות, וזכירת מעמד הר סיני

כלל ישראל, תמיד חוזרים, בנויים ביסודם בעיקר מתורה ותפילה - ודאי קיום המצות, ללמוד רק על מנת לעשות - ההתחלה זה שתהיו עמלים בתורה, ברש"י אם בחוקתי תלכו. ותורה מביאה לידי זהירות, זה ע"מ לעשות, זהירות זריזות, זהירות בלא תעשה, זריזות בקום ועשה, זה התורה מביאה, לכל הדברים הגדולים. שאדם יכול להיות דרגה שלו בן חורין, שהאור הגדול המתחדש, הלילה כיום יאיר, לחיות את הלילה כיום יאיר, לחיות את זה. לזכור, התורה מאריכה, לזכור, לא תשכח, כל הקולות וברקים, כל מה שהיה, איך שהתורה ניתנה לארץ, לא לשכוח את זה. הרמב"ן מונה את זה במנין המצות, לפי הרמב"ם זה לא מהמנין, אבל זה גופי תורה, זה לכו"ע, אין מחלוקת רק בגדרים מה נכנס בתר"ג המצות של התורה. מה זה תורה, תורה זה שהקב"ה ירד והביא את התורה, 'השמע עם קול אלוקים מדבר וגו'.

קיימו וקבלו, לא ישנים מן המצות, ה' צלך

זה הזמן הגדול, יש שייכות בין התחלה לסוף, פורים זה סוף של מהלך, סוף של גילוי של הקב"ה. ומהקיימו וקבלו מאהבה זה ההמשך של יציאת מצרים כמו שהתורה, מיראה הגדולה, מפחד, הר כגיגית, עד לסוף השנה, לקיימו וקבלו. ואנחנו מקיימו וקבלו מגיעים חוזר חלילה, מתחילים עוד פעם את היציאה ואת הכל. כמו שאדם יותר לומד, יותר מבין, מוכרח להתעלות, כך זה בכל מעלות החיים, בתפילה, ובכל המצב הזה. כשהוא חי אחרי הקיימו וקבלו מאהבה, אחרי השלושים יום קודם הפסח, זה צורה אחרת. אם זה ישן, כמו שהמן אמר ישנים מן המצות, ידע מה שהוא אומר... ענה לו, איכא בהו רבנו. זה היה טענה, הקב"ה צילך, אדם ישן אז כביכול כלפי שמיא... הקב"ה מחזיק מעשה בראשית כל רגע ורגע, ולא שעשה ומרים ידו חס ושלום. אבל הבחינה הזאת לטוב לנו, שהקב"ה שוכן בקרבנו, תלוי כל רגע כמה שמכניסים אותו, כמה ששומעים אותו. וכל שנה, אם אדם שומר על עצמו, אז מתווסף, אז מתחדש, מחדש. באים בימים, באים עם כל יום ויום, לא יום אחד זריעה, ואח"כ אז שקוצר לשחת, או שקוצר על מאבד, גדר פרוצה. אז זורע ואינו קוצר, אינו חוזר על תלמודו כזורע ואינו קוצר, ובכל העבודה בכל היראה זה שייך. להחזיק את הראש בעול, עול של תורה, עול של יראת ה', העול שזה משחרר, החירות האמיתית, עולם החירות.

מעין זה זוכים בליל הפסח, לילה כיום יאיר, חג החירות, זמן חירותינו, מסובלים במצות, מצוות של לילה ועיקרו של לילה, כל זה, בן חורין האמיתי, פרק מעליו כל חשבוניות הרבים שחשבו בני אדם... חשבוניות של מות לעולם, אם פורקים

חידוד ההלכה

רבי נחשון ישראל הלוי זצ"ל

לעשות דווקא המצוה. אבל כשרוצה לעשות את המצוה, ודאי הוא מחוייב להקדים התדיר קודם, וכן הדבר שבחובה קודם לשאינו חובה אף שהוא אינו תדיר כמוהו.

ומעתה אין ראי' מהמג"א דלא כהח"י, דאפשר דהמג"א איירי בכגון שאינו רוצה להתפלל כעת, וחי', דאפ"ה חשיב לילה לגבי ספה"ע ולכל מילי ויכול לספור, דבזה גם הח"י נראה שמודה שאם אינו רוצה להתפלל אינו מחוייב להתפלל קודם שסופר ויכול לספור קודם שיתפלל אם חושש שישכח וכדו'. וכמדומה שהא"ר עצמו כבר הרגיש בזה. עיי"ש בדבריו. גם דברי הגר"ז אפשר ליישב לפי"ז, דאיירי באינו רוצה להתפלל כעת ולכן אין דין תדיר ממש, אלא רק ראוי הוא להקדים.

[מיהו מהשאג"א ודאי מוכח דחולק על המו"ק וס"ל דאין דין קדימה לדאורי' וכ"ש לדרבנן שהוא כעין דאורי', עיי"ש בדבריו, גם לגבי ברהמ"ז של שבת ויו"ט וספה"ע לא דן להקדים ברהמ"ז אלא משום דתדיר קודם ולא משום דהיא דאורי' והו"ל מקודש, ואף שרוצה לעשות שניהם ובא לישאל איזה מהם קודם. וצ"ע אמאי מילי דאורי' לא חשיבי מקודש וכמו שמצינו בחטאת לגבי אשם.]

ומ"מ נראה להוכיח דדעת המג"א כהמו"ק, דבסקי"א כתב המג"א להקשות על הרמ"א בסעי' ד' שכתב דאסור לאכול משהגיע זמן הספירה, אמאי לא כתב לאסור חצי שעה קודם ככלל המצוות. ותי', דכיון שזמנה כל הלילה ויכול לספור גם יום שאח"כ לא החמירו כ"כ, ונשאר בצ"ע דמנ"ל הא. והח"י תי' בפשיטות, דכיון דיש להקדים ערבית לספירה דהא תדיר קודם, בלא"ה אסור לאכול משום ערבית, ולא כתב הרמ"א לאסור אלא כשכבר התפלל ערבית רק שלא ספר דאסור לאכול, וכן העתיק המ"ב. ונראה בפשיטות דהמג"א סירב לדברי הח"י והמ"ב, משום דס"ל כהמו"ק דא"צ להקדים דווקא ערבית ול"ש בזה דין תדיר קודם, אלא איזה שירצה יעשה.

ויש בזה כמה נפק"מ לדינא, חדא, אם לא התפלל עד אחר צה"כ, ובא עתה להתפלל ולספור דלהמו"ק והמג"א איזה שירצה יעשה, ולהח"י יקדים דווקא להתפלל. ועוד נראה נפק"מ דבמ"ב סק"ב כתב דסופרים קודם עלינו לשבח, דכל מה דאפשר לאקדומי מקדמינן כדי שיתקיים יותר מה שכתוב תמימות תהינה. אולם מנהג ספרד הוא לספור אחר עלינו לשבח וצ"ע באמת למה לא מקדמינן כל מה דאפשר, ולהנ"ל מבואר, דדעת המ"ב כהח"י דהא דאין סופרין קודם ערבית הוא משום דתדיר קודם, וזה לא שייך אלא בדבר שהוא חובה כמו קר"ש ותפילה אבל עלינו לא דחי ספירה. אולם מנהג הספרדים הוא כהמג"א והמו"ק דבאמת אפשר לספור קודם ערבית ורק דתיקנו משום ימים שמקדמינן להתפלל מבעו"י וכגון עיו"ט וכדו' שספרו אחרי ערבית שיגיע זמן הספירה, וכיון דאידיחי אידחי לאחר כל התפילה והיינו גם עלינו, דאז יהיה קרוב יותר שתחשך.

אמנם נראה דאין הראיה מדברי המג"א ברורה כ"כ, דהנה השאג"א בסי' כ"ב כתב דדברי תורה א"א שיהיו עדיפים על מילי דרבנן, כיון דדרבנן חשיב כדברי הרשות לגבי דאורי', והיא שאין רוצה לעשות עתה המצוה רק דבר הרשות ל"א דחייב לעשות קודם המצוה, וא"כ יוכל לעשות הדרבנן קודם, דאין כאן זילותא דד"ת וחולק על המו"ק שכ' דאורי' עדיף, ואכן בסוף הסי' שם כתב דמהאי טעמא ק"ש וספה"ע ק"ש קודם, אמנם לכאורה יל"ה ק"ש על השאג"א, חדא, דלגבי ר"ח טבת שחל בשבת כתב האו"ז [ח"ב הל' ד' פרשיות סי' שצ"ד] בשם רבינו משולם, דיש מחלוקת מה מפטירין, י"א שמפטירין ברני ושמחי וי"א שמפטירין בהשמים כסא, ואותם שאומרים להפטיר בנרות אומרים כן היא המדה לעולם, שבאותו ענין שהמפטיר קורא באותו ענין מפטירין והלכך מפטירין בשל חנוכה, ואם נפשך לומר אקרא בשל ר"ח ואפטיר בשל ר"ח אינה היא המדה שהרי תדיר ושאינו תדיר תדיר קוד', ואותם שאומרים להפטיר בשל ר"ח אומרים ר"ח דאורייתא וחנוכה דרבנן ולא אתי דרבנן ודחי דאורייתא, ומבואר דלהי' דס"ל דמפטירין רני ושמחי [וכ"ה להלכה בשו"ע סי' תרפ"ד ס"ג] קורין קודם בשל ר"ח כיון שהוא תדיר ותדיר קודם, [וכ"ה הטעם כל הפוסקים עי' מג"א סק"ב ומ"ב סק"י שם] ואע"ג דר"ח הוא דאורי' וחנוכה דרבנן, וכמש"כ האו"ז בהמשך, אלמא אף בדאורי' ודרבנן מקדימין התדיר קודם ודלא כמש"כ השאג"א. ואיזה גופיה בטר"א למגילה כט, ב. אבנ"מ ד"ה כוותיה, הביא דברי התוס' בשבת כג, ב. ד"ה הדר שג"כ כתבו בענין קריאת המפטיר בר"ח טבת שחל בשבת טעמא דתדיר קודם בת"י הראשון, ולא הקשה אלא לת"י בתרא ומשמע דניחא ליה בת"י קמא ואע"ג דר"ח הוי דאורייתא וחנוכה דרבנן, וצ"ע.

ועוד דהשאג"א עצמו בטר"א לחגיגה דף ו, ב. כתב בזה"ל, ואע"ג דמבעי' לן התם תדיר ומקודש איזה מהן קודם ולא איפשט והא שלמי שמחה תדיר שנוהג בכל ימות הרגל בכל יום ויום בפני עצמו משא"כ חגיגה שלא מביא רק פעם א' ברגל וא"כ אמאי חגיגה קודמת לשמחה דתדיר. י"ל דהא דמבעי' לן מתדיר ומקודש איזה מהן קודם ה"מ בששתיהן דבר שבחובה דחשיבי אבל דבר שאינו בחובה לגבי דבר שבחובה לאו כלום הוא ואע"ג דתדיר, לפיכך דבר שבחוב' קדים, לפיכך חגיגה הואיל ודבר שבחובה הן קדמי לשלמי שמחה אע"ג דתדירה. ומבואר, דבדבר שאינו חובה ותדיר שאינו קודם לדבר שבחובה ואינו תדיר, אין הרשות בידו להקדים איזה שירצה אלא הדבר שבחובה קודם אף שאינו תדיר, ודלא כמש"כ בשאג"א. וצ"ע.

וע"כ צ"ל דכל מש"כ השאג"א דדרבנן לגבי דאורי' חשיבי כדבר הרשות, הוא דווקא היכא שאינו רוצה לקיים המצוה כעת, דבזה אם יש לו שהות לקיים המצוה אח"כ ורוצה עתה לעשות דבר הרשות אינו מחוייב בשאג"א. וצ"ע.

1. נראה דלאו דווקא לעולם שהרי בש"ת המפטיר קורא בקורבנות היום, וההפסדה היא וימת משה שהוא מענין הקריאה ולא מענין המפטיר, וכבר העירו בזה האחרונים.

בענין זמן הספירה קודם או אחרי ק"ש ותפלה

א. כתב השו"ע סי' תפ"ט ס"א, "בליל שני אחר תפלת ערבית מתחילין לספור העומר, ואם שכח לספור בתחלת הלילה הולך וסופר כל הלילה, ע"כ. ובביאור"ל, כתב בספר מור וקציעה בטעם דסופרין אחר התפלה, משום דבדורות הראשונים היה המנהג להתפלל ערבית קודם הלילה, ובסיום המעריב התחילה הלילה, ולא היו סופרין בדיו בתחלת הלילה, אכן בחק יעקב ס"ק ט"ז כתב דמדינא צריך להקדים ק"ש ותפלה שהוא תדיר, ע"כ. ומשמע דלהמו"ק ליכא דין תדיר קודם שיקרא ק"ש, וטעמיה, כמש"כ שם במו"ק דספה"ע היא מדאורי' להרבה שיטות [עי' ביה"ל שאח"ז], ואפי' למש"כ הר"ן דרוב המפרשים ס"ל דספה"ע בזה"ל היא דרבנן, מ"מ יש לה עיקר בתורה וכעין דאורייתא תיקון, והוי כי מקודש מחבירו. ובמקודש ותדיר הוא בעיני דלא איפשטא, ואיזה שירצה יקדים, וכמש"כ הרמב"ם בפ"ט מתמידין ומוספין ה"ב, היה לפניו תדיר ומקודש יקדים איזה מהם שירצה. [ובאמת דהמו"ק לא כתב אלא דהוי כי מקודש ומשמע דאינו חשוב ממש מקודש, אמנם התי"ט כתב בפ"י מזבחיים מ"ב, אהא דתנן דחטאת מקודשת מאשם משום שדמה ניתן על היסוד, דאע"ג שגם דם האשם ניתן על היסוד, מ"מ בדם חטאת הוא מפורש בקרא ובאשם הוא בא בלימוד, ועי' קוד"ס סי' א' או י"ט שהוכיח מינה, דכל שהוא מפורש בתורה הוא יותר מקודש וחמור, עיי"ש באריכות].

והח"י סקט"ז כ' בפשיטות דאמר' גם בזה כל התדיר קודם, ויקדים ק"ש ותפילה, וכ"כ שהסכים הביה"ל. וצ"ע כמשה"ק המו"ק דספה"ע היא בגדר מקודש, ותדיר ומקודש איזה שירצה יקדים, וא"צ להקדים התדיר דווקא. ובשו"ע הרב כתב ג"כ כהח"י, אלא דמדבריו משמע שאינו מעיקר דינא אלא רק דראוי להקדים תפילת ערבית כיון ותדיר קודם. וגו' צ"ע, דאם שייך בזה תדיר קודם, דינא הוא, וחייב לעשות כן, ואי ליכא בזה תדיר קודם, גם ראוי ליכא בזה, ומה פשרה היא זו.

ובח"י הביא ראיה מפסקי התוס' במנחות סי' קצ"ב שכתבו בזה"ל, י"א דלאחר שהתפללו תפילת , כיון דהוי לילה לענין ק"ש ותפילה הוי לילה לענין עומר, ע"כ. ומבואר דספה"ע אחר ערבית. וכבר עמד בזה הא"ר ס"ק כ"א ד"ל דהתוס' איירי מבעו"י, ואכן הבי"א שם קאו על מש"כ קודם לכן, ספק חשיכה יכול לברך וא"צ להמתין עד הלילה, ועי"ז אמרו הי"א דאם התפלל ערבית הוי לילה גם לענין ספה"ע. וצ"ע בח"י דזה פשוט לכאן בדברי הפסקי תוס'.

ב. והנה הא"ר שם הביא דברי המג"א סק"ז שכתב, ונ"ל דמותר לספור אחר צה"כ אפי' לא התפלל עדיין ערבית אפי' במ"ש דהא לילה הוא לכל מילי, והוכיח דלא ס"ל כהח"י. ולפי"ז יקשה סתירה בדברי המ"ב, דבביה"ל ריש הסי' משמע דס"ל כהח"י דאמר' בזה תדיר קודם, ובס"ק י"ח הביא דברי המג"א דאפי' לא התפלל ערבית יכול לספור, וצ"ע אהדדי.

לאברהם אומר שזה מתחיל מתחיל עכשיו, זה כבר באמצע. מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך, אבל צריך את המעט מן האור, החושך הרבה נמצא חס ושלו, אבל צריך מעט מן האור, זה יקר מפז, תורה אור כמובן זה ודאי. וכל השייכות עם הקב"ה. אורה זו תורה, מדברים על האור אור התורה.

לפום צערא אגרא

סוף הדבר הכל נשמע, לא לבזבז את הימים הגדולים היקרים הנוראים האלו, איש לרעהו יאמר חזק. כי ימות באהל, כבר אמרנו, שפה שזה התורה ניתנה, פה שזה חוקת התורה, חוקים של התורה, חקקתי, פה צריך גם ללמוד איך זוכים לתורה לתורת ה'. כמה שממית עצמו, כמה שמוותר אפילו שזה על הבל ושטויות, אבל כשנמצא בתוך זה הוא לא יכול להפרד מזה, הגמ' אומרת בע"ז כמינות דמיא, אם אביק ביה קשה לפרוש, קשה כמות. 'באתר דאית ביה חמרא', הכוונה תורה, לא מתבעי סממנים, לא צריכים רפואות, זה התורה. באתר דלית חמרא, אין את התורה, אין את היינה של תורה, שם צריכים לחפש ספרי מוסר ויראה... בעל תורה בקל קופץ מדרגה לדרגה. המעשה עיקר, לא המדרש עיקר, המעשה עיקר, לא רק לדבר ולא רק לשמוע, אלא לקיים, לקיים, זה מה שצריך, לקיים בשמחה ואהבה, זה התכלית של הימים היקרים האלו. כדי שנוכל אח"כ להגיע לימים ימי האורה שיצאנו מחושך מאפלה לאור גדול לאור גדול ממש, 'לכל בני ישראל היה אור במושבתם'. שהדברים באמת יהיו חיים וקיימים כי זה כל האדם.

רחמנא ליבא בעי ליבא בעי, וצריכין לברוח מן הרע כידוע, בחפזון. לעתיד לבא לא בחפזון תצאו, אין ממה לברוח, כי יתבטל הרע מן העולם, לתקן עולם במלכות, במלכותו יתברך, והאלילים יכרתו, כל בני בשר יקראו בשמך. אבל ביציאת מצרים שלא הגענו לזה, אז מוכרחים, כשמגיע מחשבה לא טובה צריכים לברוח, לא להחמיץ, כל השהיות, כל הקרירות, מחמיצים. לקום בבוקר, כמו שהגמ' בברכות (ה'): אומרת שתהא תפילתי סמוכה למטתי, בלי להכניס בראש דברים אחרים. זה התחלת היום, בעירנות, בחיות, תפילות אבות תקנום, אין קורין אבות אלא לשלשה, אומרים אלוהי אבותינו אברהם יצחק ויעקב, זה ההתחלה שלנו, לא אומרים אלוהי משה, הם קיימו את כלל ישראל ונשארו חבל על דאבדון ולא משתכחין. זה תיקנו אבות העולם, משמע שזה משרשי אבותינו השורש שיש לנו, כח התפילה, וזה מעורר את האדם משנתו. ממילא התורה שגדולה מזה, ת"ת כנגד כולם, נכנס בתוך האדם כמזון שלא רדום שלא יושן הנפש לא תמלא, הנפש רוצה את המזון שלו, המזון של הכפרי אין לו שייכות. המגיד משנה בסוף הלכות לולב, הנפש מרגיש ביסודה ומזונה וחיה התורה והעבודה, מבריא את הנפש, משמחים את הנפש, משמחי לב.

והזלזול, במקום של רבים זה עוד יותר, בהכרח משפיעים. השבת קודש, לא לברוח מהשבת, לא לברוח מהשבת, לא לברוח מהקדושה, מהמנוחה והשמחה. במיוחד במיוחד בימים האלו, הנזכרים ונעשים, השואלין ודורשין, האור הגדול, שהחסד

את זה חוזרים לחיים, בכל דרגה ודרגה. כשהאדם עולה צריך להיות עכשיו חיזוק ביותר, התורה, התורה, ממשיכים ללמוד, [המשך הזמן בשיבה] אבל שיהא מלא, לא ריפוינדיק ח"ו. תורת חיים, כי הם חיינו, אחרי קבלה מאהבה אין מה לדבר, כבר קיבלו, אין את המודעא רבה לאורייתא, כבר קיבלו בימי אחשוורוש. 'כאשר ידבק האזור' - הנבואה - 'הדבקתי אתכם אלי בית ישראל'.

להקיץ מהתרדמה

'אהבה רבה', ביצי"מ, אחרי מה שעשינו חס ושלו, עורף ולא פנים, ירדנו ועשינו עגל, אז משה רבינו בכוחו הכביר והנורא החזיר את המצב, להביא שוב לוחות, זה היה 'חמלה רבה ויתירה' ממש. אז כמו שאמרנו... אזהרה נוראה, לא ימוש ספר התורה הזה מפיו, הנפש החיים אומר, ונאמר ליהושע השקדן המתמיד הנורא, לא ימוש מפיו יומם ולילה. להקיץ את התרדמה מן האדם. ותפילה, תפילה זה במוחש, תורה למעלה מזה, אבל בתפילה מדבר עם הקב"ה. מקיץ מהתרדמה, יעור משנתו, המזון הכי בריא וחזק שמכניסים לאדם, אם הוא יושן, זה לא התפקוד המלא, אם שלמות, להחזיק בחיים, אבל זה לא. הקב"ה ברא את כל כלי הנשימה... עם כל החיות, עם כל השמחה, עם כל האהבה, חרות על הלוחות, חירות. דבר אלוהי יקום לעולם, קול גדול ולא יסף, זה הכל תלוי במלחמה הגדולה, לנו חז"ל גילו שברגע אחד אי אפשר..

חידוד ההלכה.

בענין טעימה לפני קידוש בליל פסח • רבי אברהם נובורוצקי שליט"א

של ד' כוסות בלילה בלא קידוש. אמנם בס' "כף החיים" שם ס"ק ו' כתב שאף בדיעבד לא יצא (עש"ה), ואשר לפ"ז נראה, דלא מיבעיא לפי השיטות שאינו יוצא ידי קידוש, וחזינן דכיון שתקנו שקידוש של ליל פסח הוא כוס ראשון של ד' כוסות, א"כ הרי זה מעצם דין הקידוש לצאת עמו דין ד' כוסות ומעכב בקידוש. ונ"מ טובא דכל דיני ד' כוסות מעכבין בקידוש דליל פסח וכגון: הדין דבעינן יין מזוג, וביין חי לא יצא, א"כ אם עשה קידוש על יין חי לא יצא. וכן הדין שצריך לשתות בעצמו רוב כוס, ולא מצטרפת שתייה של שנים אף לפי השיטות שבכל יו"ט יוצא באופן זה ידי חובת קידוש. ונראה שאף אם נאמר שלפי המג"א יצא בכה"ג ידי חובת קידוש, מ"מ כיון שלכתחילה לא יקדש עד שתחשך משום מצות ד' כוסות, א"כ י"ל דלא חשיב זמן הראוי לקידוש, דהא לא נתחייב לקדש, ואין איסור טעימה. ולכא' נראה כן דהא אם עבר ועשה סעודה לפני שחרית וקידש לכאורה יצא י"ח קידוש. ומ"מ אמרינן דכיון דאיסור לאכול לא מחוייב בקידוש עד אחר התפילה, וא"כ אף לפי המג"א י"ל דשרי לטעום עד שתחשך.

הדין בבין השמשות

והשתא י"ל דאף אחר בין השמשות יהא מותר לטעום עד שתחשך, כיון דאינו זמן קידוש עד חשיכה כמבואר במשנ"ב שם. אכן צ"ע, דבשלמא לפי ה"ט דתלי במצה, כיון דבעינו קידוש במקום סעודה א"כ זמנו כיון המצה, וכיון דמצה דאורייתא, א"כ ספיקא לחומרא ובעינן עד שתחשך. אבל לפי המג"א דטעמא

המשך בעמ' 5

תלוי בטעמי הדין דקידוש משתחשך

אכן אכתי י"ל דתלוי בטעמים של הדין הנזכר שלא יקדש עד שתחשך. שה"ט שם ס"ק א' כתב בטעמא דהך דינא, שהיות שא"א לאכול מצה עד שתחשך, א"כ א"א לקדש, דבעינן קידוש בזמן סעודה כמו שבעינן קידוש במקום סעודה. אבל המג"א שם ס"ק א' כתב טעם אחר עפ"י התה"ד דכיון שכוס של קידוש הוא כוס ראשון של ד' כוסות, א"כ נאמר כאן הדין של עד שתחשך, דילפינן ממצה ומרור, כמוש"כ תוס' פסחים צ"ט: שא"א לאכול את המצה עד שתחשך דילפינן מפסח דמצותו דוקא בלילה, וא"כ כל מצוות הסדר נאמר בהם דין זה.

ואשר לפ"ז י"ל שלפי ה"ט, זה דין בעצם הקידוש שאין זמנו אלא משתחשך. ופשט שאין איסור טעימה עד זמן הקידוש. אבל לפי המג"א, לכא' מצד דין קידוש, יכול לקדש אף קודם הלילה כמו בכל שבת ויו"ט. אלא שאז לא יקיים את מצות כוס ראשון של ד' כוסות. וא"כ י"ל דאיסור לטעום קודם קידוש וכמו בכל יו"ט. [והפמ"ג שם כתב נ"מ בין ה"ט למג"א, בליל א' דסוכות, שלפי ה"ט ילפינן מצות אכילה בליל סוכות ממצות אכילת מצה ויכול לאכול רק משתחשך וא"כ אף הקידוש בעי דוקא בלילה. אבל לפי המג"א דזה דין דוקא בכוס ראשון של ד' כוסות ומצד דין קידוש יכול לקדש קודם, א"כ בסוכות לא יאמר דין זה. ע"ש].

דיני ד' כוסות כבר מחייבים את דיני הקידוש

והנה לכא' לפי המג"א אם קידש מבעוד יום יצא ידי קידוש, ורק צריך לשתות כוס ראשון

שאלה: מי שקיבל יו"ט, ביו"ט ראשון של פסח מבעוד יום, האם אסור בטעימה כדין איסור טעימה לפני קידוש, ואפי' לשתות מים אסור או דלמא שיהא מותר. וכן האם האיסור לטעום או לשתות הוא רק משתחשך או אפי' בבין השמשות כבר נאסר.

תשובה: הנה בשו"ע או"ח סי' רע"א ס"ד נפסק לאסור לטעום כלום ואפילו לשתות מים עד שיקדש. ובמשנ"ב שם ס"ק י"א שאם קיבל עליו שבת אפי' עוד היום גדול, אסור לטעום לפני קידוש כיון שכבר חלה עליו חובת קידוש, דהא יכול לקדש מבעוד יום. [אמנם בשו"ת "פרי יצחק" שקיל וטרי בזה, וכתב שבשעת הדחק י"ל דהוי זמן קידוש רק לפי ר' יהודה, דזמן ערבית מפלג המנחה, ולא לפי רבנן. כדאיתא בכמה ראשונים. אכן לשיטת דלכו"ע אמר רב דאפשר לקדש מבעוד יום אם קבל עליו שבת, אסור בטעימה משעת קבלת שבת, ע"ש].

אמנם נראה לומר דליל פסח שאני, ואין איסור לטעום או לשתות בזמן תוספת יו"ט. דהנה בשו"ע סי' תע"ב ס"א איתא דלא יקדש בליל פסח עד שתחשך, וא"כ אין עליו חובת קידוש עד הלילה, וא"א לקדש מבעוד יום אפי' אם קבל יו"ט. ואשר על כן אין איסור טעימה. ודמי לדין שתייה בשבת לפני תפילת שחרית, שאין איסור אכילה אלא מצד קודם התפילה ונ"מ שמותר לשתות מים. וטעמא, דכיון דא"א לסעוד סעודת שבת לפני התפילה, א"כ אכתי אינו זמן קידוש. דהא אין קידוש אלא במקום סעודה. וא"כ לכא' פשוט דה"ה בליל פסח דא"א לקדש עד שתחשך.

דקידוש לכשתחשך הר"ז מדין ד' כוסות, א"כ י"ל דבספק לילה שרי לקדש כיון דהוי ספק דרבנן וא"כ יהא אסור לטעום בין השמשות. אכן י"ל דכיון דר"ז כוסות תלוי בדין מצה, א"כ י"ל דבעי זמן הראוי למצה ותלוי בודאי צאת הכוכבים. וצ"ע בסברא זו.

והנה לכא' היה אפ"ל דכל זה אינו, דמה שמצינו שחובת קידוש לא חלה בלא זמן סעודה, זה דוקא בקידוש של שחרית דעיקרו לקבוע סעודתו על היין. אבל קידוש של לילה, שעיקרו אמירת זכירת שבת וקדושתו, א"כ יש לומר דמיד עם כניסת השבת חלה עליו חובת קידוש ולא שייכא לסעודה כלל.

לא קידש בלילה הטעם דאסור בטעימה ביום קודם תפלה

אכן נראה לא כן, דהנה ב"כף החיים" סי' רצ"ט ס"א הביא משו"ת "שנות חיים" (להגר"ש קלוגר) סי' ג' ונשנו הדברים בספרו "האלף לך שלמה" סי' קכ"א, דמי שלא עשה קידוש בלילה אסור לשנות מים קודם תפילת שחרית. והיה מקום לומר דמה"ט הוא, דכיון שקידוש של לילה לא תליא בסעודה, א"כ אסור לטעום קודם קידוש אף שלא הגיע זמן הסעודה. אכן שם כתב טעם אחר, דכיון דכבר חלה עליו חובת קידוש בלילה, והיה אסור לטעום שוב לא פקע האיסור. הרי להדיא דאם אכתי לא חל עליו האיסור לטעום ואכתי לאו זמן סעודה הוא, יהא מותר בשתייה

כמו קודם התפילה בשבת שחרית. וכן ראיתי מובא בשם הגרש"א זצ"ל שכפי הנראה ראה את הדין ולא את הטעם ואומר טעם מדיליה כטעם הנ"ל שכבר חל האיסור לשתות קודם קידוש ותו לא פקע.

ואשר נ' מדבריהם שלא חילקו בין קידוש של יום לקידוש של לילה, והדרא לדוכתא מה שכתבנו בענין שתייה בערב פסח במי שקבל עליו יו"ט קודם חשיכה. ודו"ק.

ופשוט שאף שנכתבו הדברים בלשון שאלה ותשובה, אין צריך לומר שאין הכוונה, אלא לעורר לב המעיינים הישרים. •

הערה בענין חימום המאכלים ביו"ט לשבת ע"י ע"ת. רבי מאיר אויערבאך שליט"א

דע"ת גרידא יכול להתיר זאת, אמנם יש מקום גדול מסברא לומר דלאחר שדנוהו רבנן כמבשל שוב דנים אותו כמו שהיה כאן ביטול גמור מדאורייתא, וצריכין לכל גדרי ההיתר שהיה אילו היה ביטול גמור, דהאיסור דרבנן שנתחדש בנתינה בתחלה זהו דין כללי, וכמו שאם יבשל כלאח"י וכד', בדברים שנאסרו רק מדרבנן סו"ס כיון שרבנן התייחסו לזה כביטול, צריך לדון כמו שהוא אסור מדאורייתא וצריך למתיר דהואיל, (ועיין באבנ"ז סי' שצ"ז שצידד כצד א'), ויעוין ברע"א הנ"ל, וג"כ מוכח דגם בדברים שעיקר איסורם מדרבנן צריך למתיר דהואיל.

מיחזי כמבשל בחזרה כפי נצרך לחימום הדבר או דנים אותו כאינו מבושל כלל

ב. אמנם יש לדון עוד להתיר, והוא דיש לדון בהא איסורא דנתינה בתחלה, דאסור מצד מיחזי כמבשל, האם דיינינן לכל הזמן הנצרך לביטול אילו זה לא היה מבושל, דעל כל זמן זה נחשב מעשהו כמעשה ביטול, ואז כששמים למשל עוף ותפוא"א וכד', שכדי שיתבטלו כמאב"ד נצרך להם זמן רב, אז נחשב מדרבנן בכל משך הזמן הזה כמעשה ביטול, או דילמא כיון שסו"ס עשיתו הכא הוי רק חימום הדבר, אזי רק על הזמן הנצרך לחימום הראוי לאכילת התבשיל באופן הרגיל, על זמן זה נחשב כמו ביטול. ונפק"מ להנ"ל, דאם מניח מבוע"ז באופן כזה שיש שהות זמן שיתחמם ביו"ט, ויהיה ראוי להגישו לאורחים לאכלו בדרך הראויה של מאכל זה, אי נימא כצד השני א"כ יש כאן הואיל, ורק אי נימא דדינן אותו כמו שהדבר אינו מבושל והוא מניחו להתבשל, ובמשך כל הזמן הנצרך לביטולו חזינו ליה כמי שמבשלו, א"כ אם בזמן הראוי לביטולו יגמר רק בשבת, נמצא דכלפי זמן החימום שנעשה בשבת (מכח נתינתו ביו"ט), שהיה נצרך לביטול הדבר אילו זה לא היה מבושל, נחשב מדרבנן כפעולת ביטול במה דהניחו ביו"ט ואז אסור, ומסתברא יותר כצד א'.

וא"כ אם יש שיעור זמן מספיק שיוכל להתחמם ביו"ט גופא, לכא' ודאי יש להקל בצירוף כל הנ"ל, אמנם כשאין שהות מספקת שיתחמם באופן הראוי לאכילתו עד שבת, ויוגמר חימומו בשבת חמור יותר, אמנם גם בכהאי גוונא נראה להקל עפ"י מ"ש בבה"ל דבשעת הדחק אפשר להקל אפילו בביטול גמור, א"כ בהנ"ל דאיכא ג"כ לב' הנידונים הנ"ל, אפשר להקל ולכתחילה ודאי עדיף שיניח מוקדם. •

והמג"א דחק, דהרמ" ס"ל כמו שטרח הרמב"ן במלחמות לבאר, דדברי ר"א אזלא גם לפי רבה, וכן כתב בבה"ל במסקנתו, דלכתחילה בודאי צריך להזהר כדעת כל הני רבוותא, ושהוא בענין דאורייתא, מ"מ בשעת הדחק יש לסמוך להקל בשעת הצורך.

גזירות שבת שייכי לביטול האם אסורים ביו"ט

אמנם כל הנ"ל איירי בביטול גמור, ויש לדון כשמניחים על הפלטה [-בלעך] תבשילי שבת סמוך לשבת, ומתחממים בשבת (ובלח שנצטנן איכא לחוש להשיטות דאיכא בזה ביטול ואכמ"ל), דבשבת יש איסור נתינה בתחילה, דגזרו משום דמיחזי כמבשל (או שמא יחתה כדעת ר"ת בספר הישר), ואיכא לדון האם ביו"ט ג"כ אמור להיות האיסור, רק כשם שמותר לבשל ה"ה מותר נתינה בתחלה, אבל אם למשל יתן בתחלה סמוך למוצאי יו"ט לצורך חול אסור, וא"כ מה דמותר ביו"ט עבור שבת הוי רק משום היתירא דע"ת, או דילמא ביו"ט כלל לא גזרו בזה כיון דהותר ביטול, אף דלצורך חול אסור, מ"מ איסור חזרה לא גזרו כלל, וא"כ ביו"ט לשבת לא צריך להתיר ע"ת (מצד איסור מלאכה שבזה, דאילו מלתא דהכנה שאסורה ביו"ט לשבת גם כשאין מלאכה כמו: קיפול בגדים, גלילת ס"ת וכד' יצטרכו ע"ת), ונ"מ האם מותר לעשות זאת סמוך לחשיכה דליכא הואיל.

והגר"ע אויערבאך צידד כצד ב'. אמנם לכאורה מדברי הגרעק"א בהגהות שו"ע סי' תקכ"ח לכאורה נראה לא כן, דכתב להדיא גם על הטמנה בדבר המעמיד הבל שגזרו חז"ל ביו"ט, וכשעושה הטמנה לשבת צריך להתירא דע"ת. (ובעיקר הבנתו גמ', יש לננות מדבריו ואכמ"ל). ולכאורה מוכח בדבריו דכל האיסורים שנאמרו בשבת השייכים לביטול שייכי גם ביו"ט, וממילא צריך ע"ת.

וא"כ יש לדון, האם נאמרו הכא ג"כ כל הדינים שנשנו בביטול גמור או לא, דלכא' כשם שאם היה זה ביטול גמור הוה צריכין למתיר דהואיל ואינו קיים סמוך לחשיכה ה"ה הכא דמדרבנן מחזי כמבשל.

גם באיסורים דרבנן בעינן להואיל

ויש לדון להתיר מכמה אנפי. א'. דכיון דכל איסורו הוא מדרבנן דכה"ג לא צריך להואיל,

טעם תקנת עירוב תבשילין

מבואר בגמ' ביצה דף ט"ו: שני טעמים בתקנת עירובי תבשילין, א. רבא אמר כדי שיברור מנה יפה לשבת, ב. ר"א אמר כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת (רש"י - "אא"כ התחיל מבעוד יום דאינו אלא כגומר והולך אבל אתחולי לא) ק"ו מיו"ט לחול.

וזהו כלפי הדין דרבנן דאסרו לבשל ללא ע"ת, ומה מדאורייתא מותר לבשל מיו"ט לשבת נאמר בגמ' בפסחים דף מ"ו: ב' טעמים, א. רבה ס"ל דמותר מטעם הואיל ומיקלעי ליה אורחים (ומהאי טעמא גם האופה מיו"ט לחול, אינו לוקה ורק אסור מדרבנן), ור"ח פליג על דין הואיל (ומהאי טעמא האופה מיו"ט לחול לוקה) וס"ל דמותר מטעם דצרכי שבת נעשים ביו"ט (ועי"ש רש"י ותוס' בביאור ההיתר).

ההכרעה לדינא

ויעויין בביאור הלכה ריש סי' תקכ"ז מהמג"א בשם הר"ן (פסחים י"ד: ד"ה איתמר), [וכן הוא במלחמות בפסחים, רשב"א אביצה ד'. ד"ה הא דאמר, במדרכי פרק ב' סי' תרס"ח, בהגהות מימוני פרק ו' בהלכות יו"ט הלכה א' וסמ"ג לאוין ע"ה], דפסקו כרבא והטעם דמותר לבשל מדאורייתא מיו"ט לשבת הוא רק מטעם הואיל, ולא כר"ח דס"ל משום דצרכי שבת נעשים ביו"ט, וממילא כתבו דאסור לבשל מדאורייתא סמוך לחשיכה, דאפילו יבואו אורחים אין שהות לאכלו ביו"ט, וכ"כ האחרונים המג"א. חמד משה, הגר"ז, וכ"כ מא"ר בשם לבוש.

אמנם הרבינו אפרים והמאור פסקו כר"ח דצ"ש נעשין ביו"ט מדאורייתא, ולא פסקו כלל להואיל, ומיו"ט לחול לוקה.

ובשיטת הרמ" נחלקו גדולי האח', דהרמ" פסק להואיל בפ"א ה"ט, דמיו"ט לחול אינו לוקה, ולענין שבת ריהטת הדברים בפ"ו ה"א דפסק כר"ח דמדאורייתא איכא חילוק בין מבשל ביו"ט לשבת או לחול, ונראה דצ"ש נעשין מדאורייתא אפי' כשליכא הואיל כגון שהוא סמוך לחשיכה, וכן סברו בדעתו, ההג"מ, הסמ"ג, הב"י, חמד משה והב"מ (או דרבה הודה לר"ח בהאי סברא דצ"ש נעשין ביו"ט, או משום דבהאי מח' פסקין כר"ח). ובבי"מ הכריע כן להלכה, דפשוט דברי רב אשי מורין כן (ועיין בשעה"צ ס"ק ס"ו דזה ודאי דפסקין כר"א), דס"ל כר"ח.

הידודי אגדה

יחץ • רבי נפתלי עלזאס שליט"א

קודם הברכה סגי.]

בצורה המתאימה לגאולה, וכל שבר מפרוסת ה'לחם עוני' מגיד כי יש תיקון לשבירה זו בגאולה המזומנת לעת הצפון. וה' יראנו נפלאות בקרוב כימי צאתנו מארץ מצרים.

הלחץ זו הדחק

ואת לחצנו זו הדחק, כמה שנאמר, וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אותם. צ"ב דהמקרא אינו מדבר בענין הדחק כלום. ונראה שיסוד ההפרש המרומז כאן בין לחץ לדחק הוא, שלא זו בלבד שהיו נלחצים בעבודתם מפני מתכונת הלבנים, ואין נגרע מעבודתכם דבר, והיו נוגשים אותם להשלים עבודתם בלבד. אלא שהיו לוחצים אותם במכוון כתכלית ולא כאמצעי. וזהו המכוון כאן, ואת לחצנו - זו הדחק. לא לחץ טבעי מחמת העול, אלא שהיו דוחקים אותם המצרים. וזהו שאמר הכתוב 'אשר מצרים לוחצים אותם', וקל להבין.

ויש להעמיק עוד בטעם הדבר, שהלא המצה משמשת זכרון לחם עוני מחד גיסא, ודרכו של עני בפרוסה, ומאידך היא המצה שאכלוה בזמן הגאולה כמפורש במקרא (וע' רמב"ן דברים ט"ז ב'; 'והנה תרמוז לשני דברים'). וסיפור ההגדה נעשה על 'לחם עוני' הפרוס ע"י 'יחץ', והחצי הטמון וצפון לאפיקומן היא המצה המשלימה את הלחם עוני להיות המצה של הגאולה.

ויש להתבונן, כי באמת לא זו בלבד שהגאולה צפונה משורש הגלות, אלא שבמצה זו הפרוסה שהיא לחם עוני אין דרך לעשותה שלימה כבתחילה (שלא באפי' מחודשת), כי אם בהשלמה של המחצית השני' המתאמת בדיוק ממש לשברי הפרוסה. וזה לאות שאין הגלות דבר לעצמו, והגאולה באה לתקן ענין הגלות. אלא שהגלות מעיקרה היתה בדיוק ובדקדוק

הקדמונים יסדו (והוזכר כבר במחזור ויטרי) בסדר ליל פסח לעשות 'יחץ' קודם מגיד. והיא הלכה פסוקה בשו"ע או"ח (תע"ג ו'); 'ויקח מצה האמצעית ויבצענה לשתיים, ויתן חציה לאחד מהמסובין לשומרה לאפיקומן ונותנין אותה תחת המפה, וחציה השני' ישים בין שתי השלימות'. ומקורה בטור ובספרי הראשונים, וכתב מרן הבית יוסף בשם הכל בו 'המנהג לחלקה קודם שיקרא ההגדה כדי שיאמר עליה הא לחמא עניא כו', וי"א שהוא כדי שיראו התינוקות וישאלו כו', וי"א כדי שלא יראו ויאכלו אותה תוך הסעודה בשוגג ולא יהיה לו עוד מצה משומרת באחרונה ולפיכך מצניעין אותה. [וראה עוד שם בביאור הגר"א דגם האפיקומן צ"ל בפרוסה, דס"ל דדין לחם עוני הוא הל' באכילה ולא בברכה, ורמז שם דלפיכך צריך לחצות המצה עתה דבשעת האכילה הכל פורסין, ואם הי' דין בברכה ודאי בפריסתה

הידוד הסוגיא

רבי מיכאל פלס שליט"א

מצות ביעור חמץ בחמץ שביטלו ומצות חמץ באכילה כל השנה

שלו בפסח ליכא, ודו"ק.

והנה ידועים דברי הרש"ש (פסחים כא.) שמקיימים מצות ביעור חמץ ע"י אכילתו, ולא עוד אלא שהוא קיום ביעור בשריפה ויוצא גם לרבי יהודה, כיון שהחום הטבעי אשר בבע"ח המעכל המזון הוי כשריפה וכו' עכ"ל. [וכבר כתב כן הבעה"מ לקמן (ו); ועי' ברמב"ן שם], ויל"ע א"כ האם מועיל כוונתו באכילתו של כל השנה לקיים מצות תשבתו, ומצוות צריכות כוונה, ותימא.

אכן נראה דבאמת כל שאין יעד החמץ מתחילתו להיות ברשותו בפסח, רק מצד יעדו לאכילה קודם הפסח, הרי אין ביעורו לבל יהיה בפסח דממילא אין עומד לכך, וממילא דלא מקיים בזה ביעור, ולא מחוייב בביעור ע"ז, ומיושב קושית הרש"ש.

דאם יש לו קנין בחמץ לזמן, ובהגיע השעה שביעית ממילא יפקע קנינו, נראה דלא שייך בו מצוות שריפה כלל, כיון שאין המצה בשריפה קודם זמנו רק משום שבזה משבית החמץ משעת איסורו, וכן נראה דאם ישרוף בפסח ויהא שרוף מיד עם צאת הפסח לא עבד ולא מיד, כי יסוד המצה אינה עצם השריפה, אלא במה שהשריפה היא עשייה להשבית החמץ שלא יהיה בזמן איסורו.

ולפי"ז אין קושיא כלל מדברי הרמ"א, דכיון שביטל ורק אח"כ שרף אע"פ ששריפתו קודם שנעשה הפקר, מ"מ לא קיים בזה מצות שריפה, דכיון דאחר ביטולו כבר לא יהיה החמץ שלו בזמן איסורו, אין כאן מצוות שריפה עוד, דכל שכבר פעל במעשה ביטול שבהגיע הפסח ממילא כבר לא יהיה החמץ שלו, אף שלא חל דינו, מ"מ מצות תשבתו לדאוג לחמץ שלא יהא

ברמ"א בסי' תל"ד ס"ב כתב, 'ואין לבטל ביום אלא לאחר ששרף החמץ, כדי לקיים מצות שריפה בחמץ שלו'. ובאחיעזר (ח"ג סי' א') הקשה מזה על מה שכתב בשאגת ארי' (סי' עז), שלפי מש"כ הר"ן ביסוד דין ביטול חמץ, שייסודו שכיון דאיסורו"נ אינו שלו, וכדאמרין שני דברים אינם ברשותו של אדם ורק התורה הכניסתו לרשותו, בגילוי דעתא דלא נחא ליה סגי דלא הכניסה תורה לרשותו. וכתב בשאגת ארי', שמכיון שלפי הר"ן חלות ההפקר משום דאיסורו"נ הוא, ובלא נחא ליה לא זכי ליה רחמנא, הרי דלא חל ההפקר אלא בתחילת זמן איסורו, דאז הוי איסורו"נ.

וא"כ הרי אפי' אם ביטל קודם השריפה עדיין חמץ ידידיה הוא, דהרי לא נפקע ממנו עד שעת איסורו ונמצא השריפה קודמת.

ותמהתי על קושיתי, שהרי נראה פשוט לענ"ד,

מצות ביעור חמץ בחמץ שביטלו ומצות חמץ באכילה כל השנה

כאן שאם החיטים הוו לחם ממילא נגרר גם האורז להחמץ ולהיות לחם כמש"כ ההמ"ג שם, שפיר מהני טעם כעיקר להשאיר החיטים בתורת לחם, וכבר קידמם בחת"ס (או"ח סי' קט) ביסוד הדבר ליישב מה שמבואר ברמב"ם שבאיסור ב"י סובר הרמב"ם שכל שנו"ט עובר עליו אפילו אם אין כזית בכדי אכ"פ, [ולא כהטעם שכתב המ"ב בסי' מב שהכל מצרפו, שא"כ רק במונח בכלי אסור מה"ת].

ולפי"ז נראה, דכל החיסרון בשאין כזית בכדי אכ"פ רק אם יסוד האיסור יש לו שיעור, וכיון שמפוזר באופן שאין ראוי לאיסורו בטל איסורו, ולזה משמע הרמב"ם שבחמץ חצי שיעור אינו משום ח"ש של כל התורה אלא שאסורו תורה באיסור בפנ"ע, ואיסור זה אין לו שיעור כלל, וא"כ אין נפק"מ אם מעורב בכזית כדאכ"פ או לא.

דקדק כן מהרמב"ם שכתב (פ"א ה"ו), "אבל אם אין כזית כא"פ אע"פ שאסור לאכול אין לוקה אלא מדרדות". משמע דעיקר החידוש שאין לוקה, ובגזיר (פ"ה ה"ז) כתב, "אין בתערובות כזית כא"פ אסור מד"ס". ומשינוי זה מבואר שמ"מ בחמץ הוי דאורייתא עיי"ש.

ונראה עפ"י מה שכתבו ליישב מה שמשמע מהרמב"ם כתב (פ"ו ה"ה), שהעושה עיסה מדגן ואורז אם יש בה נו"ט של דגן יוצא יד"ח, ואין צריך שיהא כזית כדאכ"פ, [ועי' במ"ב סי' תנג שהביא שני דעות בזה], קשה שהרי להרמב"ם כל שאין כזית בכדאכ"פ בטל מה"ת והיאן יצא בו ידי מצה.

וכתבו הגר"ח (הל' מאכלות אסורות פט"ו) ובשערי ישר (ש"ג סוף פ"ח) ששיעורו של כזית בכדאכ"פ אינו אלא לענין איסורי אכילה, אבל

בעינן איסור אכילה וב"י מה"ת אע"פ שאין בו כזית בכדאכ"פ

כתב הרמב"ם (הל' חו"מ פ"א ה"ז), "האוכל מן החמץ עצמו בפסח כל שהוא הרי זה אסור מן התורה שנאמר לא יאכל חמץ, ואעפ"כ אינו חייב כרת או קרבן אלא על כשיעור שהוא כזית, והאוכל פחות מכזית במזיד מכין אותו מכת מרדות". ועיי"ש בהמ"ג שהוא מדין חצי שיעור אסור מה"ת, אכן הכס"מ ושאר המפרשים תמהו דא"כ לא היה צריך קרא לעצמו, ורי"ח לאו מהכי יליף לה, עיי"ש מה שתיצרו לחדש בזה.

והנה בפמ"ג (פתיחה להל' פסח חלק השני סק"ג) כתב בשם מהר"ל (סי' פח), שאע"פ שבשאר איסורים שיטת הרמב"ם שאם אין בהתערובות כזית בכדאכ"פ אינו אסור אלא מדבריהם, והפמ"ג

חידוד הסוגיא

ביסוד וגדרי ממון לחיוב ב"י וב"י וביסוד שיטת אדונינו הגר"א בדין זה רבי יוסף חי טהרני שליט"א

אחריות. והברור בזה, שהכא לגבי חמץ לא תליא בהלכות ממון, אלא בכל אשר ימצא לו הרי זה עובר.

ולע"ד נראה שיש לכל הדברים הללו סעד וסמך מדברי הגמ' בס"ד, שהנה איתא בגמ' ה' ב' אם קיבל עליו אחריות, עובר אף בחמצו של עכו"ם, ואמרו בגמ', בשלמא למ"ד גורם לממון כממון דמי, ה"ט שחייב, אלא למ"ד לאו כממון דמי מ"ט חייב, ואמרו שאני הכא "דכתיב לא ימצא", והנה יש להבין דסו"ס לאו כממון הוא, ומ"ט יתחייב עליו, והמבואר מכאן בהכרח שכל שבכלל "ימצא הוא", הרי זה חייב עליו בעצם מציאותו של החמץ ברשותו ועל בפני"ש.

בדברי הרדב"ז והמג"א בדין נתינת חמץ על מנת להחזיר

יא. כתב בשו"ע שמתנה על מנת להחזיר לא מהני בחמץ שלא יעבור עליו, ובפשוטו {כתב הגהמ"י} הטעם בזה, הוא רק משום חומרא דחמץ, ואינו מעיקר דינא, הן הרדב"ז והאריך בדבריו המג"א (סי' תמ"ח סק"ד), הוכיח מדברי הרמב"ם (פ"ד מהל' חו"מ ה"ו), שגם מתנה על מנת להחזיר לא מהני מעיקר דינא, ובטעם הדבר כתב הרדב"ז, "שכיון שאם לא יתקיים התנאי הרי שאין כאן מתנה, מעתה הלא היא רק כפקדון בידי הגוי", ועי' במג"א במש"כ על דבריו דלא דמי להואיל אי בעי מתשיל עליה וכו'.

איברא שהדברים לפו"ר תמוהים שהרי בכל התורה כולה קי"ל שמתנה על מנת להחזיר מהני, וכמבואר בהלכות פדיון הבן (סי' ש"ה), ובקידושין באהע"ז סי' כ"ח, ועוד, והאיך הכא יהפך המתנה על מנת להחזיר לפיקדון. שו"ר באורך בדברי המחנ"א {הלכות מאכ"א פ"ח} שהאריך הרבה בדברי הרדב"ז וציינו רעק"א על אתר, וחלק מראיות דלעיל זכיתי לכוון בס"ד לדבריו הגדולים, ומ"מ בתימא זו אחר כל מערכותיו בדין זה לא זכיתי לראות שעמד, שהרי בכל התורה כולה מהני, וא"כ מאיזה טעם בכאן לא יהני, והדברים תמוהים ביותר.

והנראה בס"ד, דהכא דדרשי' "לא ימצא" אף בדבר שאין בו משום גורם לממון, אלא כל שייכות לממון אוסרתו, הרי שבא הרדב"ז ואומר, שגם מתנה ע"מ להחזיר מאחר ויש כאן שייכות להיהודי באיזה דרך שהיא, הרי שכבר עובר עליו והרי זה בכלל "לא ימצא לך", ודו"ק היטב.

והנה בגמ' מ"ז ב' איתא, דבחלה הואיל ומתישיל עליה דידה היא, מעתה עובר עליו בב"י, והדברים תמוהים דעתה לאו ידידיה היא, ומה לי דאי בעי מיתשיל עליה ועי' שאג"א שם, ושו"ר בדברי רבינו (נ"ר) אדונינו זללה"ה בהגדת רשפי אש, שהאריך הרבה בשמועה זו, ולע"ד הם הם הדברים, דמאחר ומצי לפדות הרי שיש לו שייכות ממון מעתה להדבר, וסגי בהכי בחמץ דדרשי' "לא ימצא". שו"ר בחי' הגר"ח על הש"ס כמה תמיהות בדין גורל"מ, ולע"ד לאור הדברים אשר זכני השי"ת, נתבאר גם תמיהות הללו בס"ד, ועוד חזון למועד אי"ה.

איברא שיש לן ליתן לב, מהו גדר זה דמהני "לעבור עליו", והרי סו"ס איננו שלו ולא חמץ ידידיה הוא לכל התורה, ומהיכ"ת יעבור עליו.

תמיהה בדברי האחרונים בדעת הרמב"ם

עוד תמוה שהרי כתב הרמב"ם שהקונה חמץ בפסח לוקה, ותמוה מ"ט ילקה, והרי לא בא החמץ לרשותו כלל, ובר"ן בע"ז כתב, דה"ט מאחר שיש לו תורת ממון לאחר הפסח {עי' או"ש שם במש"כ לבארו}. ונראה שהוא כעין סברת התוס' בקידושין נ"ו ב', ובע"ז ד' ב' ובעוד דוכתי, גבי האפר, דמחמת האפר שיש להוציא מן האיסור"ה הרי זה חשוב כממון ידידיה מעתה. וה"ל כתב הר"ן גבי חמץ דמאחר דמהני ליה לאחר הפסח שאינו אסור מן התור.

ומ"מ לפ"ד נראה, דמהני ליתן לו דין ירושה ושאר דינים וזהו שלא כדברי הנוב"י. ולדבריו דהנוב"י יקשה, מאיזה טעם מהני ללקות, והנוב"י גופא כתב שם, "דשאני הכא דעשה מעשה". ויל"ע, מה אכפ"ל שעשה מעשה, סו"ס לאו בר זכייה הוא, וכדעתיה דהנוב"י בכל דוכתי.

ונראה דהאי שעשאו הכתוב ברשותו דאמר, היינו שלהלכות ממון דפסח לא בעי' שלו ככל התורה כולה, אלא מכלל הילכתא "דלא ימצא" דרשי', דאף אם רק נמצא ברשותו הרי זה עובר עליו. אלא שאם גילה דעתו {וכמ"ש הר"ן ריש פסחים ובב"י סי' תל"ד} כבר יצא מרשותו, אבל בלא גילה דעתו עובר עליו. אבל ביצא מרשותו או הפקר תו לא יעבור עליו. ועל כך כתב הנוב"י "שע"י מעשה עובר" דאל"כ לא בא ברשותו, והיינו דהמעשה הוא גילוי דעת הפוך, אבל ירושה לית בזה כלל מאחר שלאו ממון הוא.

יוכיח דדינא דשלו בחמץ לאו בהלכות ממון הוא ודברי הגר"א ז"ל בהאי דינא

והנה לעיקר יסוד זה דהכא בדיני חמץ לא בעינן שיהיה שלו, אלא סגי בעצם זה שהחמץ נמצא ברשותו להתחייב עליו, ומ"מ לאו בהלכות ממון תליא מילתא, מצינו דברים מפורשים בדברי הרמב"ן (פרשת בא), שכתב "דבגבולכם" שאמרה תורה למה לי, וכתב הרמב"ן "אלא דאתא להשמיענו דאף בחמץ שאינו באחריות, הרי זה עובר עליו כל שנמצא הדבר ברשותו, ולהיפך כל שנמצא בבית הגוי אף כי קיבל עליו הישראל אחריות הרי זה פטור עליו, והיא שיטת ר"ת בדין ייחד לו בית בפסחים ו' ב', וקבע בה אדונינו הגר"א מסמרות (בסו"ס סי' ת"מ) ע"ע ותרו"ן ועו"ע שאג"א (סי' ע"ח).

ובאמת שהם הם דברי הגר"א (בסי' תמ"ג סו"ו), שהנה מבואר שם בשו"ע שאף מי שלא קיבל עליו אחריות, צריך לשורפו להחמץ בער"פ. ונחלקו רבותינו מאיזה דין הוא, שדעת המג"א ועוד, שאין זה אלא מדין ערבות בלבד, אך אם לא מכר לא עבר בב"י, הן דעת הגר"א לדידי מדברי רש"י, שכל שברשותו, הרי זה עובר עליו בלא ביערו. ותמוה מאיזה הלכתא היא, והא סו"ס לאו דיליה ניניהו ולא קיבל עליו

הנה יל"ע בכמה דינים מחודשים אשר נמצאו בהלכות אלה דעשאו הכתוב ברשותו, ואפרטם לפנינו בס"ד שנראה שעולה מהם נקודה אחת מחודשת אשר יש עלינו לזקקה ולבארה בעזר הצור ית'.

שאלה

הנה נשאלה שאלה הלכה למעשה, אדם לא ביטל ולא ביער ולא מכר את החמץ, ומת לאחר שש לפני הפסח, האם החמץ נאסר לאחר הפסח או לאו, ויסוד הספק האם היוורשים יורשים את החמץ או לא.

והנה בהאי דינא מצינו מחלוקת נפתחת ברבותינו, האם היוורשים יורשים את החמץ, ונראה שהדברים תלויים בעיקרי הדברים וגדרי ברשותו ואינה ברשותו וכדלהלן בס"ד.

תשובה

מחלוקת הנוב"י והפרמ"ג ביסוד הדין

הנה בראשית מצינו מחלוקת מפורשת בהאי דינא ממש בין רבותינו האחרונים ז"ל, שדעת הנוב"י (סי' יט' כ') בתשובתו הידועה שאין היוורשים יורשים אותו מאחר דלאו ברשותו הוא, הן דעת הפרמ"ג (סי' ת"מ), וכ"כ הנה"מ בספרו מקור חיים (סי' תמ"ח), דמאחר שעשאו הכתוב ברשותו, הרי ששפיר יורשים אותו הבנים וכדין כל ירושה אשר יורשים אותה היוורשים {ועי' להלן בדברי הנוב"י גבי קונה חמץ בפסח שנראה שסתר משנתו בהאי דינא דעשאו הכתוב ברשותו}.

ובאמת כי ראיתי לרבינו הרשב"א (בגדרים מז' א'), שכתב בהדיא כדעת הנוב"י, שאין הבנים יורשים אותו בחמץ בפסח, ולפו"ר צריך תלמוד שהרי עשאו הכתוב ברשותו, והאיך לא ירשוהו וכטענת הפרמ"ג והמקו"ח.

ולפו"ר היה נראה שלא מצינו עשוהו הכתוב ברשותו אלא לעבור עליו, היינו למי שלא ביטל או לא עשה תיקון חכמים, אבל לא לזכותו, שהרי איסור"ה אין בהם זכייה.

ונראה שרבותינו האחרונים לשיטתייהו אזלי וכמו שיבואר לפנינו אי"ה. שהנה נחלקו האחרונים, האיך הדין באחד שמכר את חמצו לגוי ואחר זמן איסורו האם עבר באיסור ב"י, או שמאחר שמכרו תו איננו עובר עליו, דמ"מ תיהני מכירתו לגוי בתוך ימי הפסח, שבמ"ב (סי' תמ"ג סק"כ), נקט רבינו הח"ח ז"ל שהמכירה בתוך ימי הפסח שפיר חלה, ואף שמכרה אחר זמן איסורו, ויסוד דבריו ה"ה מדברי הפרמ"ג שם. הן אומנם דעת הנוב"י (סי' קי"ד), שהמכירה לא חלה ולא כלום, וע"ע שאג"א (סי' פ"ג) ש"י ג' בהאי דינא וכן במקו"ח שם.

והרי שמצינו שנחלקו אבות העולם האם החמץ ברשותו, ומהני מכירתו וככל מכירה אשר תמכר ע"י, וכדין כל ממון הנמכר, או דלמא, עשאן הכתוב ברשותו אינו אלא לעבור עליו בלחוד, ומשו"ה לא מהני מכירתו כלל, ולא ליורשו.

בענין כוונה בספירת העומר • רבי אליהו וינר שליט"א

האחרונים בכמה מצוות שזמן תדיר דלא בעינן כוונה ליחד את המעשה לשם מצוה, הדבר אברהם [ח"א סו"ט ט"ז] בתשו' להגרא"ז ז"ל כתב כן לענין תפילין ותלמוד תורה, וכע"ז בעיו"ט [סו"ט י"ט], וכ"כ בן המחבר בישועות יעקב [או"ח סי' ס' סק"ג], והביא שם שהציע הדברים לפני אביו גאון ישראל, וא"ל שאף הוא כוון לזה יעו"ש.

עוד יש לבאר בזה דמהות הכוונה היא לעבוד את בוראו, וז"ל מרן ז"ל [בחזו"א או"ח סו"ט כ"ט] 'ודע דאי מצוות צריכות כוונה היינו כוונה שעושה מה שהוא עושה לקיים מצות בוראו' עכ"ל, והיינו לאפוקי תוקע בשופר לשיר שאינו עובד את בוראו דאין עלה שם מצוה ולא יצא יד"ח, ולכאורה לפ"ז אין כ"כ מקום למה שחידשו האחרונים הנ"ל דבמצוות תדירות לכו"ע אי"צ כוונה, וכעין דעת החזו"א ביארו כמה אחרונים בשו"ת בית שלמה ועוד.

ומעתה יש לעיין ולברר היטב לפי שני הדרכים הללו בנדו"ד אם מתכוין לשם מצוה דרבנן אם אהני לגבי המצוה דאורייתא דחשיב כוונה לשם מצוה, דלכאורה לדרכו של החזו"א דבעינן כוונה לעבוד את בוראו מסתבר דאף אם מתכוין למצוה דרבנן חשיב כוונה לקיים מצוה ולעבוד את בוראו, ובכמה מילי אשכחן דרבנן אהני לגבי דאורייתא ליחשב מצוה או עבירה [עי' מל"מ פ"א הל' נערה בתולה], אבל לדרכן של האחרונים דצריך כוונה ליחד את המעשה לשם המצוה, לכאורה נראה יותר דאם נתכוין לשם מצוה דרבנן לא אהני לגבי דאורייתא וכאמור דרבנן לגבי דאורייתא חשיב רשות, ויש לדון בזה בעוד אנפי וישמע חכם וכו' להגדיל תורה ולהאדירה. •

על ב"ת, ומוכח דכיון דמתכוין למצוה דרבנן חשיב כוונה אף לגבי המצוה דאורייתא, וכן מוכח ממאי דהק' הראשונים איך יושבין בסוכה בשמיני מדרבנן [בחז"ל] והא עבר על כל תוספי, והרי הוי שלא בזמנו ובעינן כוונה ומוכח כנ"ל דכל שמתכוין אפי' לשם מצוה מדרבנן חשיב כוונה אף לגבי דאורייתא, וה"ה לענין מצוות צריכות כוונה אהני הכוונה לדרבנן אף לגבי דאורייתא.

לחלק בין כל תוספי כונה לצאת

ג ויש לפקפק בראיות הגאון ז"ל דעד כאן לא שמענו אלא לגבי איסור כל תוספי, דלעולם לגבי כל תוספי אין כאן ממש כוונה לשם מצוה דאורייתא, דלא בשופטני עסקינן והרי הוא יודע דאינה מצוה כלל ואעפ"כ אם מחשב לכוונת מצוה קאי בכל תוספי, [וכעין מחשבת שלא לשמה ופיגול בקדשים דאף דיועד שזה מחשבת הבאי פוסל], ובזה יש סברא דאף אם עושה לשם מצוה דרבנן יש בזה הוספה על המצוה וקאי בכל תוספי, ורק אם עושה כן כמתעסק בלא שייכות לענין של מצוה אי"ב משום כל תוספי, אבל לגבי דין 'מצוות צריכות כוונה' בזה היה נראה יותר דלא חשיב כוונה לצאת יד"ח המצוה, וכנ"ל דרבנן לגבי דאורייתא חשיב רשות.

תליא בשורש חיוב דבעינן כוונה

ד ויש לברר הדברים בבירור יסוד הדין של מצוות צריכות כוונה, ונאמרו בזה בדברי האחרונים ז"ל שני דרכים, דענין הכוונה היינו ליחד את המעשה לשם מצוה שלא יהא עשיה של רשות בעלמא, וכן נראה מדברי הטו"א ברה" [כ"ח], וחידש לפ"ז דבאכילת קרבן פסח כיון דסתמו עומד למצות אכילה אי"צ כוונה לשם מצוה, וכע"ז האריכו

כונה לרבנן אי מהני לדאורייתא

א כנודע פלוגתת הראשונים במצות ספירת העומר אם נוהגת בזה"ז מדאורייתא או מדרבנן, דעת הרמב"ם והרמ"ה ורבינו ירוחם דגם בזה"ז יש מצוה מדאורייתא, ודעת שא"ר ורש"י ותוס' במנחות [ס"ה א'] דבזה"ז הוי רק מדרבנן, ויש לדון בתרתי דאם נתכוין לקיים מצוה מדאורייתא עובר על כל תוספי לשיטת הראשונים דבזה"ז הוי מדרבנן, ויש להאריך בזה בגדרי הלאו דכל תוספי, אבל יש לדון לאידך גיסא דאם נתכוין לצאת ידי חובת מצוה דרבנן אם אהני להשיטות דהוי מדאורייתא דהא לא נתכוין לשם מצוה דאורייתא, וכמו"כ יש לדון בכמה מצוות שיש בהם ספק אם הוו מדאורייתא כגון כזית מצה דאפיקומן דנחלקו הראשונים אם מקיים בזה את עיקר המצוה דאכילת מצה, וכן בלולב בשאר ימים בירושלים בזה"ז דהביכור"י [סי' תרנ"ח] למד בלדעת הרמב"ם דהוי דאורייתא וכיוצא"ב, בכל הנך יש לדון כנ"ל אם מכוין לשם מצוה דרבנן אם לא חשיב כוונה לגבי דאורייתא.

ובפשוטו נראה דלא חשיב כוונה לגבי דאורייתא, ומצינו בכמה דוכתי דרבנן חשיב 'רשות' לגבי דאורייתא כמבואר בפסחים [קט"ו א'] ובכמה דוכתי, וה"נ חשיב כמתכוין לדבר הרשות ולא לדבר מצוה.

ראיה מכונה בלאו דכל תוספי

ב ועמד בזה החלקת יואב [ח"א או"ח סי' ל"ג], והביא ראיה מדברי התוס' ברה"כ"ב, שהק' גבי תקיעת שופר היאך מוסיפין על התקיעות והא עבר על כל תוספי, ולכאורה הא כבר יצא יד"ח תקיעת שופר ושלא בזמנה בעינן כוונה לעבוד

בית החינוך המרכזי

זמני התפילות

פסח תשפ"ב

לפי שנת ה'תשפ"ב

שביעי של פסח	שבת יו"ט א' דפסח
מנחה 6:51	מנחה 6:45
בילי התקדש חג ישיא דבדים הגאון רבי אברהם גובינצקי שליט"א	בילי התקדש חג ישיא דבדים הגאון רבי גרשון מלצר שליט"א
מעריב 7:51	מעריב 7:47
שחרית א' 5:17 ג' 5:03	שחרית א' 5:25 ג' 5:10
שחרית ב' 7:42	שחרית ב' 7:47
שחרית ג' 8:30	שחרית ג' 8:35
	אבות ובנים 5:15
	מנחה א' 6:13
	מנחה ב' 6:23
	מעריב א' 7:58
	מעריב ב' 8:13

שב"ק פרשת אחרי אסרו חג	חול המועד
מנחה 6:52	שחרית א' 8:00
בילי שב"ק ישיא דבדים הגאון רבי אליעזר יעקב שוורצמן שליט"א	שחרית ב' 8:55
מעריב 7:52	מנחה א' 1:15 בית שני
שחרית א' 5:15 ג' 5:02	מנחה ב' 2:00 ביהמ"ד
שחרית ב' 7:41	מעריב 11:00 בית שני
שחרית ג' 8:29	
אבות ובנים 5:15	
מנחה א' 6:18	
מנחה ב' 6:28	
מעריב א' 8:03	
מעריב ב' 8:18	

שנזכה הישגת לאכול מן הפסחים זמן הזבח

בית החינוך המרכזי

בני הישיבות

"לא ניתנו מועדות לישראל אלא כדי שיהיו עוסקין בתורה"

שיעורים בהלכה ובאגדה מפי הרבנים הגאונים שליט"א

שימסרו במהלך חג הפסח בהיכל בית מדרשינו

ליל יו"ט ראשון לפני תפילת מעריב

הגאון רבי צבי פרידמן שליט"א

יום ראשון א' דחז"מ

הגאון רבי זבולון שוב שליט"א

יום שני ב' דחז"מ

הגאון רבי אהרן שוואב שליט"א

יום שלישי ג' דחז"מ

הגאון רבי חנוך ארנטרבי שליט"א

ליל שביעי של פסח לפני תפילת ערבית

הגאון רבי יעקב נפתלי עלזאם שליט"א

ליל שב"ק אסרו חג

הגאון רבי אוריאל איזנטל שליט"א

שיעורי חול המועד בשעה 12:30 תפילת מנחה מיד לאחר השיעור בשעה 1:15